

มิติของแสงและสี

โดย

นายธำรงค์ศักดิ์ นิมอนุสรณ์กุล

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาพพิมพ์

ภาควิชาภาพพิมพ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974 – 653 – 371 – 1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

Dimensions of Light and Colour

By

Mr. Thamrongsak Nim – anussornkul

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of The Requirements for The Degree

MASTER OF FINE ARTS

Department of Graphic Arts

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2001

ISBN 974 – 653 – 371 – 1

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “มิติของแสงและสี”
เสนอโดย นายธำรงค์ศักดิ์ นิ่มอนุสรณ์กุล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาพพิมพ์

.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราวรรณ คงคล้าย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

1. ศาสตราจารย์ ชลูด นิ่มเสมอ

2. อาจารย์ พิษณุ ศุภนิมิตร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ กัญญา เจริญสุภกุล)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ญาณวิทย์ กุญแจทอง)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ พัดยศ พุทธเจริญ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ ชลูด นิ่มเสมอ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ พิษณุ ศุภนิมิตร)

...../...../.....

K 41213001 : สาขาวิชาภาพพิมพ์

คำสำคัญ :

อักษรศักดิ์ นิมอนุสสรณ์กุล : มิติของแสงและสี (Dimensions of Light and Colour)
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศ.ชลุด นิมเสมอ และ อ.พิษณุ ศุภนิมิตร. 35 หน้า.

ISBN 974-653-371-1

ในความเคลื่อนไหวของจักรวาลนั้นประกอบไปด้วยสัมพันธ์ภาพของสสาร อนุภาคและพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ ที่ประกอบตัวกัน สร้างให้เกิดรูปร่างลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งมิติ สี และแสงที่มีพลังซึ่งในคติความเชื่อที่มีต่อจักรวาลที่สืบทอดกันมาของไทยก็มีการกล่าวถึงสัมพันธ์ภาพต่าง ๆ ในจักรวาลเช่นกัน โดยสะท้อนให้เห็นรูปธรรมผ่านโครงสร้าง การวางตำแหน่ง ลวดลาย และสีในสถาปัตยกรรมทางศาสนาของไทย

ข้าพเจ้ารับเอาความคิดเห็นในเรื่องของจักรวาลอันเป็นเรื่องสากลกับความคิดความเชื่อทางศาสนาของไทย และถ่ายทอดความงามจากความสอดคล้องระหว่างทั้งสองสิ่งโดยแสดงออกในผลงานภาพพิมพ์ ซึ่งประสานทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน ด้วยการใช้รูปแบบทางนามธรรม อันได้แก่ การใช้ลวดลายและสีที่สัมพันธ์ต่อการมองเห็นสร้างให้เกิดรูปทรงเรขาคณิตที่มีมิติ นุ่มนวลประสานกันจากปฏิกิริยาของแสงและสี ประสานกับความคิดความเชื่อแบบไทย อันได้แก่ การกำหนดตำแหน่งการหมุนเวียนของจักรวาลในพุทธศาสนา และการใช้โทนสีในลักษณะไทย เพื่อให้เกิดสมาธิความหยุดนิ่งที่มีความหมายทางจิต โดยมีความเชื่อส่วนตัวอันสอดคล้องกับความจริงและความงามที่มีอยู่ในวัฏจักรของจักรวาลเป็นส่วนหนึ่งของพื้นฐานในการสร้างสรรค์

ภาควิชาภาพพิมพ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ 1. 2.

K 41213001 : MAJOR : GRAPHIC ARTS

KEYWORD :

THAMRONGSAK NIM-ANUSSORNKUL : DIMENSIONS OF LIGHT AND COLOUR. THESIS ADVISORS : PROF.CHALOOD NIMSAMUR, Ph.D. , AND Mr.PISHNU SUPANIMIT. 35 pp. ISBN 974-653-371-1

In the movement of the universe there appears the relationship of many things including the forms of matter and energy which give birth to various appearances with dimensions, colour and light that has power. In the beliefs of Thai Buddhism, the various relationships in the universe are reflected in the forms, structures, positioning, colour, and designs that are found in the artwork and religious architecture of Thailand.

From these ideas and beliefs I have expressed the movement of feeling in a way that shows the relationships of shapes of smooth colours through geometric forms derived from design of Thai art and architecture. This is in order to create a reaction of colour and light with dimensions that deceive the eye with a multi-layered silk screen technique until one is unable to grasp or see the genuine form. Also, I want to reflect Thai beliefs about birth and death and the cycle of the universe with the feeling of the movement that has energy that is clean bright and quiet like meditation.

Department of Graphic Arts Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2001

Student's signature

Thesis Advisors' signature 1. 2.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้
ชี้แนะแนวทางการคิดอ่าน ตลอดจนบุคคลผู้ให้คำชี้แนะ กำลังใจ และความช่วยเหลือในด้าน
ต่าง ๆ รวมถึงบุคคลอันเป็นที่รักทุกคนที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรที่มอบทุนอุดหนุนการวิจัย

สุดท้าย ขอโน้มรำลึกพระคุณบิดา มารดา ผู้เป็นกำลังใจและให้ทุนสนับสนุน
การศึกษาดลอดมา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของเรื่องที่สร้างสรรค์	2
ความมุ่งหมาย	2
แนวทางและขอบเขตของการสร้างสรรค์	3
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 พื้นฐานความคิดและอิทธิพลในการสร้างสรรค์	5
อิทธิพลจากแนวคิดและความเชื่อทางศาสนา	5
อิทธิพลจากสถาปัตยกรรมทางศาสนาของไทย	6
อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรม	7
3 องค์ประกอบและกระบวนการสร้างสรรค์	8
การประมวลความคิด	8
รูปทรง	8
เนื้อหา	9
การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์	9
โครงสร้าง	10
สี	11
แสง	12
พื้นที่ว่าง	13
รูปทรง	14
น้ำหนักอ่อนแก่	15
ขั้นตอนในการสร้างสรรค์และเทคนิควิธีการ	16
ภาพร่าง	16

บทที่	หน้า
เทคนิควิธีการพิมพ์	17
4 วิเคราะห์การพัฒนาผลงาน	19
ระยะที่หนึ่ง (ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2541)	19
ระยะที่สอง (ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2541)	19
ระยะที่สาม (ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2542)	20
ระยะที่สี่ (ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2542)	20
5 สรุปผลการสร้างสรรค์	21
ภาพประกอบ	22
บรรณานุกรม	34
ประวัติผู้วิจัย	35

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	งานประดับตกแต่งผนังวัดพระแก้ว	6
2	ผลงานของ Victor Vasarely	7
3	วิเคราะห์โครงสร้างแบบ	10
4	วิเคราะห์สี	11
5	วิเคราะห์แสง	12
6	วิเคราะห์พื้นที่ว่าง	13
7	วิเคราะห์รูปทรง	14
8	วิเคราะห์น้ำหนักอ่อนแก่	15
9	ภาพร่างที่สมบูรณ์แล้ว	16
10	ขั้นตอนการพิมพ์	18
11	ผลงานระยะที่ 1	22
12	ผลงานระยะที่ 1	23
13	ผลงานระยะที่ 2	24
14	ผลงานระยะที่ 2	25
15	ผลงานระยะที่ 3	26
16	ผลงานระยะที่ 3	27
17	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1	28
18	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 2	29
19	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 3	30
20	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4	31
21	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 5	32
22	ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 6	33

บทที่ 1

บทนำ

จักรวาล คือ แหล่งพลังงานอันยิ่งใหญ่ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนของรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับที่สามารถมองเห็นได้ไปจนถึงระดับที่เล็กเป็นอนุภาค มนุษย์ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับโลกและจักรวาลมาเป็นเวลานานนับพันปี ในโลกตะวันตก การศึกษาเกี่ยวกับโลกและจักรวาลเป็นไปตามหลักเกณฑ์อันมีเหตุผลน่าเชื่อถือและพิสูจน์ได้ จนเกิดเป็นศาสตร์ต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ ฯลฯ เกิดทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกและจักรวาลขึ้นมากมาย ตั้งแต่การมองในระดับมหภาคของฟิสิกส์ที่ว่าด้วยดวงดาวและจักรวาลวิทยา เช่น ทฤษฎีบิกแบงที่กล่าวถึงกำเนิดของจักรวาล โดยการระเบิดครั้งใหญ่ก่อให้เกิดดวงดาวต่าง ๆ ตามด้วยสิ่งมีชีวิตและวิวัฒนาการในเวลาต่อมา ตลอดจนการมองระดับจุลภาคของฟิสิกส์ที่ว่าด้วยอะตอม ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยของซึ่งเล็ก เล็กไม่มีที่สุด¹ ในโลกตะวันออก การศึกษาเกี่ยวกับโลกและจักรวาลเน้นไปในเชิงนามธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชีวิตและจิตวิญญาณที่มีต่อโลกและจักรวาลมากกว่าที่จะศึกษาในเชิงรูปธรรมอย่างโลกตะวันตก โลกตะวันออกจึงให้กำเนิดลัทธิความเชื่อและศาสนาต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เช่น ฮินดู พุทธ เต๋า ฯลฯ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยยึดถือมาเป็นเวลาช้านาน โดยอาศัยการศึกษาพระธรรมวินัยซึ่งนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติเพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงในหลักธรรม แม้พุทธศาสนาจะมีการแตกออกเป็นนิกายต่าง ๆ แต่ทุกนิกายก็มุ่งสู่ปลายทางเดียวกันคือ ความสว่าง สงบ และสันติสุขชั่วนิรันดร² คติความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลเป็นอีกคติหนึ่งที่ถูกนำมาผนวกเข้ากับพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว โดยในประเทศไทยนั้นมีปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วง ซึ่งแต่งโดยพระยาสิทธิเทโวแห่งกรุงศรีสัตนาลัยสุโขทัย³ เนื้อหาภายในกล่าวถึงแดนทั้งสาม ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ซึ่งมีความละเอียดลึกซึ้ง และมีคุณค่าทางปรัชญาและจิตวิทยาเนื่องจากสอนให้รู้ถึงบาปบุญคุณโทษ

¹ฟริตจอฟ คาปรา , เต๋าแห่งฟิสิกส์ (The Tao of Physics) , แปลโดย วเนช , พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า , 2537) , 72.

²อภิชาติ โปธิประสิทธิ์ศาสตร์ , พระพุทธานามายาน , พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สภาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย , 2517) , ไม่ปรากฏเลขหน้า.

³พระยาอนุমানราชธน [เสถียรโกเศศ] , เล่าเรื่องในไตรภูมิ (พระนคร : กรมศิลปากร , 2541) , 1.

คดีนี้ได้ถูกถ่ายทอดด้วยความศรัทธาผ่านทางพุทธสถาปัตยกรรมของไทย โดยนำไปใช้กับแผนภูมิการวางโครงสร้าง และตำแหน่งหลัก ๆ ของสถาปัตยกรรม เช่น ตัวอาคาร โบสถ์ วิหาร เจดีย์ รวมไปถึงการวางตำแหน่งและการเลือกใช้วัสดุที่นำมาประดับเป็นลวดลายต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในอาคาร โดยใช้การเลือกสีและชนิดของวัสดุที่มีความหมายเหมาะสมกับลักษณะของตัวอาคารนั้น ๆ นอกจากนี้ในส่วนของจิตรกรรมฝาผนังก็ได้รับการวางเนื้อหาของเรื่องราว โครงสร้าง และสีที่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพุทธสถาปัตยกรรมของไทยเป็นสถานที่ที่มีเอกภาพในการสร้างสรรค์ทั้งในส่วนของวัสดุ วิธีการ และเนื้อหา แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการนำปรัชญาเชิงนามธรรมมาผนวกเข้ากับสถาปัตยกรรมอันเป็นรูปธรรม กล่าวได้ว่าการเข้าไปในเขตของพุทธสถาปัตยกรรมนั้นก็เสมือนเป็นการเข้าไปอยู่ในจักรวาลทางความเชื่อที่สืบทอดกันมานานนั่นเอง

ความสำคัญของเรื่องที่สร้างสรรค์

สีเป็นธาตุทางศิลปะที่สามารถสื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ได้มากมาย ทั้งความรู้สึกในแง่ดีและร้าย ข้ำพเจ้านำสีต่าง ๆ มาผสมกับสีเงินและสีทอง ซึ่งเป็นสีที่ทำปฏิกิริยาสะท้อนกับแสง จึงเป็นการสร้างให้เกิดมิติของปฏิกิริยาระหว่างแสงและสีขึ้นมาโดยการนำกลุ่มสีที่สื่อความหมายและอารมณ์โดยรวมของภาพ ประกอบเข้ากับวิธีการไล่น้ำหนักที่นุ่มนวลแสดงถึงลักษณะอันสะอาด สว่าง สงบ ตามแนวทางความเชื่อในพุทธศาสนาและยังเป็นการใช้ระดับที่แตกต่างของมิติแสง สร้างการเกิดและการสลายรูปทรงไปในเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดนัยยะทางความหมายเกี่ยวกับการเกิดและการดับที่สลับกันไปมาอยู่ตลอดเวลา

ความมุ่งหมาย

ต้องการถ่ายทอดความรู้สึกอันสะอาด สว่าง สงบ ผ่านโครงสร้างเรขาคณิต ที่ก่อตัวกันขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ โดยมีทั้งความเรียบง่ายและซับซ้อนปรากฏขึ้นในเวลาเดียวกัน ก่อให้เกิดรูปทรงอันแฝงไว้ซึ่งปรัชญาทางความคิด

แนวทางและขอบเขตการสร้างสรรค์

แสดงให้เห็นถึงมิติของแสงและสีที่ประสานกลมกลืนและมีพลัง ผ่านการใช้ลวดลายเรขาคณิตที่มีการลดทอนมาจากลวดลายของกระเบื้องสีที่ใช้ในงานสถาปัตยกรรมไทย มีการใช้สีเงินสีทองและสีอื่น ๆ ที่ผสมสีเงินสีทองเพื่อสร้างให้เกิดปฏิกิริยาต่อแสง และใช้การไล่น้ำหนักที่นุ่มนวลสร้างให้เกิดลักษณะลวงตาให้เห็นว่าเป็นรูปทรง ขณะเดียวกันก็เป็นตัวประสานเชื่อมโยง

ระหว่างรูปทรงด้วย โดยแสดงออกผ่านเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk Screen หรือ Serigraphy) เนื่องจากเป็นเทคนิคที่สามารถตอบสนองต่อการแสดงออกสู่ผลงานได้ดีที่สุด

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

Silk Screen , Serigraphy	ภาพพิมพ์ตะแกรงไหม
Volume	ปริมาตร
Form	รูปทรง
Content	เนื้อหา
Abstract	นามธรรม
Brilliance	ความสดสว่าง
Concept	แนวความคิด
Technique	วิธีการ
Visual Elements	ทัศนธาตุ
Pattern	โครงสร้างแบบ
Harmony	ความกลมกลืน
Contrast	ความขัดแย้ง
Reflection	การสะท้อน
Metallic Powder	ผงโลหะ
Medium	ตัวผสม
Transparence	ความโปร่งแสง
Space	พื้นที่ว่าง
Geometric Form	รูปทรงเรขาคณิต
Symmetry	ความสมมาตร
Tone	น้ำหนักอ่อนแก่
Sketch	ภาพร่าง

บทที่ 2

พื้นฐานความคิดและอิทธิพลในการสร้างสรรค์

จักรวาลเป็นสิ่งที่มีความมหัศจรรย์และลึกลับในสายตาของมนุษย์ ในทางวิทยาศาสตร์ จึงได้มีความพยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชีวิตและจักรวาลมาตั้งแต่อดีต และได้พัฒนาทฤษฎีต่าง ๆ จากสมมติฐานจนสามารถพิสูจน์ได้ในระดับหนึ่ง ในทางพุทธศาสนาเองก็มีคติความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตและจักรวาลเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นคติที่แฝงไว้ด้วยสัจธรรมอันพิสูจน์ได้และสอดคล้องกับความเป็นจริงในวัฏจักรของจักรวาล กล่าวได้อีกนัยว่าความจริงอันเป็นธรรมชาติในพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับความเป็นจริงอันเป็นรูปธรรมในทางวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่องของวัฏจักรของชีวิตที่มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นตัวอย่างทางรูปธรรม ส่วนในทางนามธรรมทางพุทธศาสนาก็มีเรื่องของจิตและวิญญาณ ซึ่งเป็นรูปแบบพลังงานอย่างหนึ่งในทางวิทยาศาสตร์ที่มีการพิสูจน์แล้วว่ามีความอยู่จริง หากแต่ว่าความจริงทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นเพียงการพิสูจน์ให้เห็นจริงซึ่งความจริงที่ได้รับการพิสูจน์นั้นสามารถให้ทั้งคุณและโทษ ส่วนความจริงทางพุทธศาสนาเป็นความจริงที่มุ่งไปสู่หนทางแห่งความผาสุกและสันติสุข ซึ่งเป็นสาระสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม

อิทธิพลจากความเชื่อทางศาสนา

ข้าพเจ้าได้รับอิทธิพลทางความเชื่อจากพุทธศาสนา ในเรื่องของคติความเชื่อที่สอดคล้องต่อชีวิตและจักรวาล โดยกล่าวถึงสัมพันธภาพของสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาลกับการดำเนินไปของชีวิตและจุดหมายแห่งชีวิต ซึ่งเป็นสัจธรรมอันมีประโยชน์ในการนำมาใช้ในการดำรงชีวิตจริงได้ รวมถึงได้รับอิทธิพลทางความเชื่อจากลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ลัทธิเต๋าที่กล่าวถึงสัมพันธภาพของ หยินกับหยาง ซึ่งสิ่งที่ต่างกันสุดขั้ว เป็นตัวแทนของความมืด-ความสว่าง , หญิง-ชาย , ดิน-ฟ้า , ความสงบนิ่ง-ความเคลื่อนไหว , ความซับซ้อน-ความชัดเจน , ญาณปัญญา-เหตุผล ฯลฯ แต่มีความสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียว การเลื่อนไหลและเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่หมุนเป็นวงกลม ไม่มีจุดเริ่ม ไม่มีจุดจบ ทุกสิ่งสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกไม่ออก สิ่งหนึ่งที่เกิดจะกระทบเป็นผลต่ออีกสิ่งหนึ่งเสมอ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับการเกิดดับ การหมุนเวียนของจักรวาล และวัฏจักรแห่งชีวิตทั้งสิ้น

อิทธิพลจากสถาปัตยกรรมทางศาสนาและการใช้สีในงานศิลปะไทย

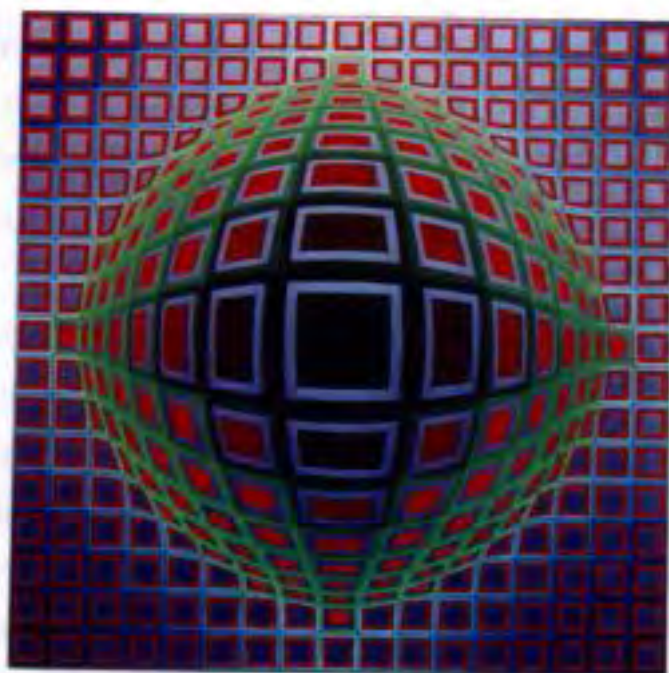
ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจจากงานประดับตกแต่งผนังวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองของกรุงเทพมหานคร ความรู้สึกแรกที่เข้าไปสัมผัสกับบรรยากาศภายในวัดนั้น สัมผัสได้ถึง ความวิจิตรตระการตาจากการใช้ลวดลายประดับชั้นละเอียดอ่อนและอลังการ ผสานกับการใช้สีจำนวนมากโดยมีสีทองโดดเด่นเปล่งประกาย รวมไปถึงการใช้วัสดุประดับตัวอาคารที่เป็น กระเบื้องเคลือบและกระจกสีต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประกายระยิบระยับจากการสะท้อนและล้องรับกัน ของแสงและสีราวกับเป็นโลกอีกโลกหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงความสามารถของชาวไทยในการจำลอง สวรรค์ตามคติจักรวาลลงมาสู่สถาปัตยกรรมได้อย่างน่าทึ่งยิ่ง การใช้สีลวดลายและวัสดุในตัว สถาปัตยกรรมแต่ละหลังล้วนมีความหมาย โดยให้ความสำคัญต่อตัวอาคารมาน้อยตามความ หมายเชิงอุดมคติของตัวสถาปัตยกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะพระอุโบสถนั้นแทนความหมายของภูมิ จักรวาล จึงต้องมีความอลังการเป็นพิเศษ มีการใช้สีทองระยิบระยับปูเต็มผนังด้านนอกของตัว อาคาร เสาแต่ละต้นก็ใช้กระจกสีปูเต็มพื้นด้วยลวดลายต่าง ๆ อย่างตระการตา ส่วนภายในก็ยังคง รักษาความรู้สึกที่ต้องสงบสำรวมเอาไว้ได้ ซึ่งเห็นได้ว่าสีก่อให้เกิดบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์ ภายใน และเป็นส่วนสำคัญในการสื่อความเป็นนามธรรมเชิงความหมายของสถาปัตยกรรม จาก ประสบการณ์ส่วนตัวนี้ ข้าพเจ้าได้ลดทอนรายละเอียดของลวดลายกระเบื้อง และใช้สีเงินสีทองอัน เป็นสีแห่งการบูชาและความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นหลักในการใช้สีในผลงาน เพื่อสื่ออารมณ์และ ความหมายในผลงานของข้าพเจ้า

ภาพที่ 1 งานประดับตกแต่งผนังวัดพระแก้ว

อิทธิพลจากผลงานศิลปกรรมตะวันตกแบบนามธรรม

ผลงานศิลปกรรมแนว Optical Art เป็นผลงานที่ให้ผลทางความเคลื่อนไหว ความสั่น สะเทือน การขยายตัว-หดตัว ฯลฯ ต่อสายตาผู้ชม ซึ่งมีการคำนวณอย่างละเอียดทางการใช้เส้น สี รูปทรง และโครงสร้าง โดยเฉพาะผลงานของ Victor Vasarely ศิลปินชาวฮังการีโดยกำเนิด แต่ต่อมาได้เดินทางไปอาศัยในประเทศฝรั่งเศส และแปลงสัญชาติเป็นชาวฝรั่งเศส เขาสร้างผลงานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายสิบปี จนสามารถแยกผลงานได้เป็นหลายยุคหลายช่วง ผลงานในช่วงที่เรียกว่า Expansive – Regressive Universal Structure⁴ เป็นผลงานที่ให้อิทธิพลต่อข้าพเจ้ามากที่สุด ผลงานในยุคนี้ศิลปินใช้สีและระนาบในการสร้างให้เกิดรูปทรงโดยใช้เป็นการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของระนาบ และการเปลี่ยนแปลงของสีจากสีหนึ่งไปสู่อีกสีหนึ่ง เพื่อสร้างให้เกิดมิติของ รูปทรง และปริมาตร (volume) ขึ้น

ภาพที่ 2 ผลงานของ Victor Vasarely

⁴Victor Vasarely , Victor Vasarely (New York : Alpine Fine Arts Collection , Ltd. , 1979) ,

บทที่ 3

กระบวนการสร้างสรรค์และการสร้างองค์ประกอบทางศิลปะ

ศิลปะ คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงออกอีกอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดหรือ ความงาม จะเห็นได้ว่าศิลปะนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นซึ่ง ได้แก่ โครงสร้างทางวัตถุที่มองเห็นได้ รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสหนึ่ง กับส่วนที่เป็นการแสดงออกอันเป็นผลที่เกิดจากโครงสร้างทางวัตถุอีกส่วนหนึ่ง เราเรียกส่วนแรกว่ารูปทรง (Form) หรือองค์ประกอบทางรูปธรรม และเรียกส่วนหลังว่าเนื้อหา (Content) หรือองค์ประกอบทางนามธรรม (Abstract)⁵ จากหลักการข้างต้นพอจะนำมาวิเคราะห์ผลงานได้ดังนี้

การประมวลความคิด

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ข้าพเจ้านำประสบการณ์ส่วนตัวที่มีต่อสถาปัตยกรรมทาง ศาสนาของไทย การศึกษาค้นคว้า จินตนาการ และความเชื่อส่วนตัวมาผสมผสานกัน เพื่อ นำไปสู่การสร้างองค์ประกอบและทัศนธาตุที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหา ก่อให้เกิดผลสำเร็จอันเป็น เอกภาพในผลงาน

รูปแบบในการแสดงออก ข้าพเจ้าสื่อผ่านผลงานศิลปะแบบนามธรรม โดยรูปทรงที่ ปรากฏในผลงานจะเป็นรูปทรงกลมที่ให้ความรู้สึกขยายตัวออกหรือหดเข้าสู่ศูนย์กลาง เป็น ลักษณะของความเป็นอนันต์ หรือ ความเป็นสุญญตา ซึ่งมีความหมายเชื่อมโยงกับคติความเชื่อ ของพุทธศาสนา ความเชื่อมโยงระหว่างการแสดงออกผ่านศิลปะแบบนามธรรมกับหลักในเนื้อหา ของพุทธศาสนานั้น จะเห็นได้จากการที่แก่นของพุทธศาสนามุ่งไปสู่การหลุดพ้น อันเป็นสุญญตา หรือความไม่มีตัวตน ส่วนศิลปะแบบนามธรรมก็เป็นผลงานที่สลายลักษณะของความเป็นจริงทาง รูปธรรมไปสู่ความเป็นนามธรรมที่หลุดพ้นออกไป ผลงานนามธรรมจึงเป็นเสมือนสุญญตาชนิด หนึ่งที่มีการคลี่คลายตัวแล้ว ในส่วนของการแสดงออกผ่านผลงานแนว Optical Art นั้น นอกจาก สามารถสื่อความหมายของผลงานแล้ว ในทางรูปแบบยังสอดคล้องกับลวดลายของ สถาปัตยกรรมไทยอีกด้วย จะเห็นได้ว่าลวดลายในสถาปัตยกรรมไทย ทั้งลวดลายจากกระเบื้อง

⁵ชูด นิมเสมอ , องค์ประกอบศิลปะ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2531) , 18.

สถาปัตยกรรมไทยนั้นสื่อถึงวิมาน สวรรค์ชั้นต่าง ๆ รวมถึงจักรวาลตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ส่วนลักษณะ Optical ในผลงานของข้าพเจ้าสื่อถึงความหมายอันหลากหลายโดยมีนัยยะแฝงอยู่ ดังจะกล่าวในส่วนของเนื้อหาต่อไป

เนื้อหา ภายในผลงานของข้าพเจ้าแสดงออกโดยมีความเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อที่เกี่ยวกับชีวิตและจักรวาลของพุทธศาสนาซึ่งแฝงไว้ด้วยสัจธรรม โดยนำมาผสมผสานกับจินตนาการและความเชื่อส่วนตัวที่สอดคล้องกับวัฏจักรของจักรวาล รูปทรงกลมอันเกิดจากลักษณะความเป็น Optical ในผลงานจึงเป็นสัญลักษณ์ทางนามธรรมอย่างหนึ่งที่สื่อความหมายแตกต่างกันไปตามแต่ละชิ้นงาน ซึ่งสามารถหมายถึงจักรวาลทางอุดมคติ พลังงาน การเกิด การดับ ความเป็นอนันต์ สัจญตา ความสมดุลในจักรวาล ฯลฯ อันเป็นสิ่งที่ปรากฏเป็นสังสารวัฏ ในส่วนของการสร้างให้เกิดมิติของแสงและสีในผลงานนั้น จะเป็นมิติที่สลับไปมาระหว่างสีที่ค่อย ๆ สลายไปเป็นแสง และแสงที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นเป็นสี เป็นลักษณะของการสร้างและสลายรูปทรงไปในเวลาเดียวกัน เป็นนัยยะที่สื่อถึงการเกิดและการดับที่ปรากฏขึ้นพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการเกิดก็คือการดับ และการดับก็คือการเกิด

เทคนิคที่ใช้ในผลงานคือเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหม เนื่องจากเป็นเทคนิคทางภาพพิมพ์ที่สามารถตอบสนองต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ที่ต้องใช้ความปราณีตละเอียดอ่อนในการใช้สี ซึ่งจะต้องค่อย ๆ ผสมสีให้มีน้ำหนักแตกต่างกันทีละน้อย แล้วพิมพ์ทับซ้อนกันเป็นจำนวนมากครั้งเพื่อให้เกิดรูปทรง องค์ประกอบ และปฏิกริยาของแสงและสีตามต้องการ โดยเฉพาะในส่วนของการพิมพ์ทับซ้อนหลาย ๆ ชั้นโดยยังคงความสดสว่าง (Brilliance) ของสีไว้ได้นั้น เทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหมสามารถตอบสนองได้เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์

ผลงานศิลปะต้องมีการประสานกันของเนื้อหาทางความคิด (Concept) เนื้อหาทางเทคนิควิธีการ (Technique) และเนื้อหาทางองค์ประกอบของทัศนธาตุ (Visual Elements) จึงจะเป็นผลงานที่มีความสมบูรณ์ การสร้างสรรค์ของข้าพเจ้าแสดงออกด้วยรูปทรงเรขาคณิตเรียบง่ายที่ประกอบตัวกันขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญคือการใช้แสงและสีเพื่อสื่ออารมณ์ในผลงาน ซึ่งต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาทางความเชื่อที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว สร้างให้เกิดความรู้สึกอันสงบและมีพลัง การแสดงออกให้เกิดความสัมพันธ์ของเนื้อหาทั้งหมดนี้ จึงต้องมีการกลั่นกรอง ทัศนธาตุที่จะนำมาประกอบกันเพื่อสื่อความหมายให้ตรงตามต้องการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

โครงสร้างแบบ (Pattern)

โครงสร้างแบบในผลงานของข้าพเจ้า ได้รับการคลี่คลายมาจากลวดลายอันวิจิตร
 ตระการตาของกระเบื้องสีที่ใช้ประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมในวัดพระแก้ว โครงสร้างนี้เป็นรูปสี่
 เหลี่ยมจัตุรัสที่เรียงตัวอย่างเป็นระเบียบในแนวเฉียง 45 องศา ซึ่งเป็นโครงสร้างที่มีความเรียบง่าย
 และมีความเป็นกลางต่อการแทนค่าสีลงไปในแต่ละหน่วยของแบบ เพื่อสร้างให้เกิดรูปทรงต่าง ๆ
 ขึ้น

ภาพที่ 3 วิเคราะห์โครงสร้างแบบ

สี (Colour) ในงานศิลปะ

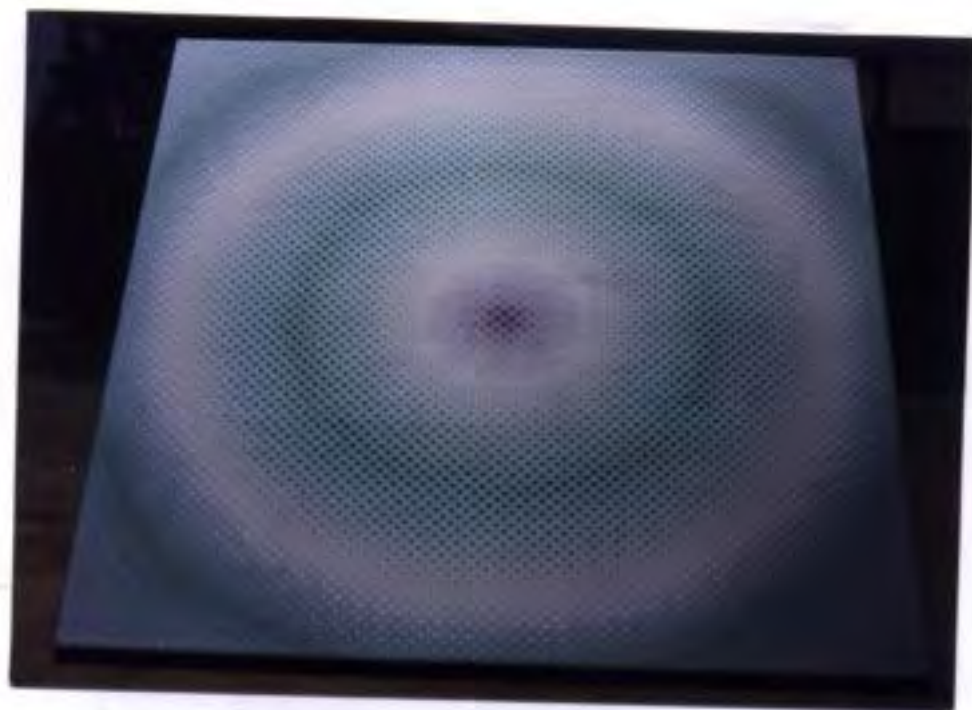
สีเป็นทัศนธาตุที่สำคัญอย่างยิ่งในผลงานของข้าพเจ้า เพราะนอกจากจะเป็นสิ่งที่ใช้แทนค่าลงไปในหน่วย (Unit) ของโครงสร้างแบบเพื่อให้เกิดรูปทรงแล้ว ยังใช้เป็นตัวกำหนดความหมาย อารมณ์ และบรรยากาศในภาพอีกด้วย การประสานกันของสีช่วยให้เกิดความกลมกลืนของรูปทรงและบรรยากาศ เกิดมิติที่นุ่มนวล มีพลัง และมีเอกภาพในผลงาน ข้าพเจ้าใช้สีที่ลดทอนความจัดของสีเพื่อสร้างความนุ่มนวลในผลงาน และใช้การทับซ้อนกันของสีในพื้นที่สีเหลี่ยมเล็ก ๆ แต่ละหน่วย ทั้งสีที่มีความกลมกลืน (Harmony) และสีที่มีความขัดแย้ง (Contrast) เพื่อสร้างให้เกิดปฏิกิริยาทางสายตาอันแตกต่างกันไป ในส่วนของความหมายในการใช้สีในผลงานนั้น ข้าพเจ้าใช้สีเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อสื่ออารมณ์ของภาพโดยไม่ได้กำหนดความหมายตายตัวให้กับสีแต่ละสีโดยเฉพาะ เนื่องจากสีหนึ่งนั้นหากนำไปวางคู่กับสีอีกสีหนึ่งก็จะมีคามหมายอย่างหนึ่ง แต่หากนำสีเดียวกันนี้ไปวางคู่กับอีกสีก็จะเปลี่ยนความหมายไปได้ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการใช้สีในผลงานจิตรกรรมไทย เช่น การใช้สีแดงชาดกับสีทองในฉากสวรรค์ แสดงถึงพลังอันยิ่งใหญ่ งดงาม ความมีศักดิ์ศรีสูงส่ง แต่การใช้สีแดงชาดกับสีน้ำตาลเข้มในฉากนรก กลับแสดงถึงความน่ากลัวของไฟบรรลัยกัลป์ เป็นต้น จิตรกรรมไทยใช้สีเป็นกลุ่ม ๆ ในการสื่อถึงอารมณ์ ความรู้สึก และความหมายทางนามธรรมอันเป็นอุดมคติของภาพเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนนอกเหนือจากส่วนของตัวเรื่องที่เป็นส่วนของภาพคนและฉากที่แสดงเรื่องราวของชาดก ซึ่งข้าพเจ้านำหลักการในการใช้สีของผลงานจิตรกรรมไทยมาเป็นส่วนหนึ่งในการใช้สีในผลงานของข้าพเจ้าด้วย

ภาพที่ 4 วิเคราะห์สี

แสง (Light)

แสงในผลงานของข้าพเจ้า เกิดจากปฏิกิริยาการสะท้อน (Reflection) ของสีที่ผสมกับผงโลหะ (Metallic Powder) โดยข้าพเจ้าใช้ผงสีโลหะสีเงินและสีทองมาผสมกับมีเดียม (Medium) ที่มีลักษณะโปร่งแสง (Transparence) เกิดเป็นหมึกพิมพ์สีเงินและสีทองขึ้น หลังจากนั้นจึงนำสีต่าง ๆ เช่น สีฟ้า สีเขียว สีนํ้าเงิน สีแดง ฯลฯ มาผสมกับหมึกพิมพ์สีเงินสีทองนี้ โดยมีสัดส่วนเล็กน้อยต่างกันไป เพื่อให้เกิดปฏิกิริยาการสะท้อนเล็กน้อยต่างกันไป หากปริมาณสีเงิน-สีทองมีมากกว่าเนื้อสีอื่น ๆ ปฏิกิริยาการสะท้อนแสงก็จะมีสูง หากปริมาณเนื้อสีอื่น ๆ มีมากกว่าสีเงิน-สีทอง ปฏิกิริยาการสะท้อนแสงก็จะลดลง ข้าพเจ้าใช้ความต่างกันของปฏิกิริยานี้ในการสร้างให้เกิดมิติของแสงในผลงานและยังสร้างให้เกิดความรู้สึกถึงความมีพลังอีกด้วย

ภาพที่ 5 วิเคราะห์แสง

พื้นที่ว่าง (Space)

ในโครงสร้างแบบผลงาน ช่างเจ้ากำหนดให้พื้นที่ที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเป็นส่วนที่ประกอบขึ้นเป็นรูปทรง ดังนั้นพื้นที่ส่วนที่เหลือที่มีลักษณะเป็นเส้นตรงตัดกันจึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ว่าง พื้นที่ว่างนี้มีความสำคัญเทียบเท่ากับรูปทรงเพราะเป็นส่วนที่กำหนดบรรยากาศโดยรวมของงาน โดยหากแทนค่าด้วยสีที่มีน้ำหนักเบา จะให้ความรู้สึกของความเป็นอากาศที่นุ่มและเบา แต่หากแทนที่ด้วยสีที่เข้ม ก็จะทำให้ความรู้สึกหนักและทึบตันได้ และพื้นที่ว่างนี้ยังเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงหน่วยแต่ละหน่วยของรูปทรงด้วย ในผลงานวิทยานิพนธ์ช่างเจ้าใช้สีที่ให้ความรู้สึกเบาแทนค่าลงในพื้นที่ว่าง เนื่องจากช่วยในการสื่อความรู้สึกสะอาด สว่าง ของภาพได้

ภาพที่ 6 วิเคราะห์พื้นที่ว่าง

รูปทรง (Form)

ข้าพเจ้าใช้รูปทรงเรขาคณิต (Geometric Form) เช่น สี่เหลี่ยม แปดเหลี่ยม วงกลม เป็นรูปทรงในการสื่อความหมายทางความเชื่อ โดยเฉพาะผลงานวิทยานิพนธ์จะใช้รูปทรงวงกลม ในการสื่อความหมาย เนื่องจากเป็นรูปทรงที่มีความเป็นกลางจึงสามารถแทนค่าความหมายที่แตกต่างได้อย่างหลากหลาย และยังเป็นรูปทรงที่สามารถสื่อความหมายได้ดีที่สุด โดยใช้การจัดองค์ประกอบแบบสมมาตร (Symmetry) เพื่อสร้างความรู้สึกถึงความสมดุล และสมบูรณ์ตามแบบอย่างทางอุดมคติ และยังให้ความรู้สึกถึงพลังที่สงบนิ่ง มีสมาธิ ไม่เคลื่อนไหวไปในทางราบ แต่เป็นการเคลื่อนไหวไปในทางลึก จากภายในสู่ภายนอกและจากภายนอกสู่ภายใน

ภาพที่ 7 วิเคราะห์รูปทรง

น้ำหนักอ่อนแก่ (Tone)

น้ำหนักอ่อนแก่ในผลงานเกิดจากการผสมสีในสัดส่วนที่ต่างกัน โดยสีที่มีสีเงิน-สีทองเป็นปริมาณมาก ก็จะทำให้น้ำหนักที่อ่อนกว่า เนื่องจากสีเงิน-สีทองทำปฏิกิริยากับแสง ดังนั้น หากผสมให้สีอื่นมีสัดส่วนมากกว่าสีเงิน-สีทอง ปฏิกิริยาการสะท้อนแสงก็จะลดลง การแสดงตัวของสีอื่นก็จะมากขึ้นก่อให้เกิดน้ำหนักที่ต่างกัน ในผลงานของข้าพเจ้าจะไม่มีการใช้น้ำหนักที่ตัดกันรุนแรง แต่จะใช้น้ำหนักที่ค่อย ๆ ไล่จากอ่อนไปเข้ม จากเข้มไปอ่อน เพื่อสร้างให้เกิดความกลมกลืนและนุ่มนวลของรูปทรงในผลงาน เป็นการกระจายน้ำหนักเข้าหากันอย่างต่อเนื่องที่ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกของการเคลื่อนไหวรุนแรง ช่วยสร้างให้เกิดมิติของการก่อตัวและสลายตัวของรูปทรงในผลงานขึ้น เป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวที่รองอารมณ์หรือของจิตจากสภาวะหนึ่งเข้าสู่อีกสภาวะหนึ่ง

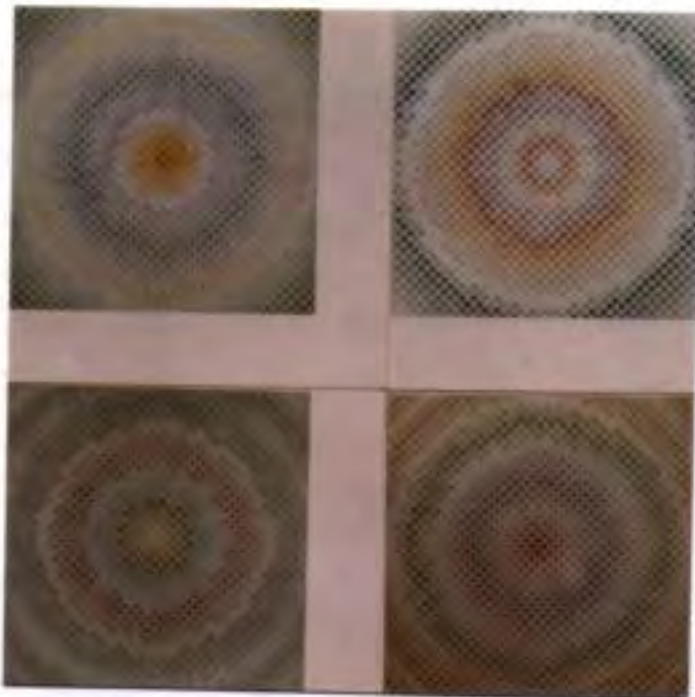
ภาพที่ ๘ วิเคราะห์น้ำหนักอ่อนแก่

ขั้นตอนในการสร้างสรรค์และเทคนิควิธีการ

ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของข้าพเจ้า หลังจากได้รับแรงบันดาลใจและมีแนวคิดในการสร้างสรรค์แล้ว จึงจะเข้าสู่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานโดยการร่างภาพร่าง เพื่อหาความลงตัวในทุก ๆ ด้านของผลงาน แล้วจึงแสดงออกผ่านกระบวนการภาพพิมพ์ เทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk Screen หรือ Serigraphy)

ภาพร่าง (Sketches)

การร่างภาพร่างต้องผ่านการศึกษาข้อมูลของจริง โดยเข้าไปสัมผัสสถานที่จริงเพื่อซึมซับบรรยากาศและความรู้สึกที่มีต่อสถานที่นั้น ๆ รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมจากภาพถ่ายและข้อมูลอื่นๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาผนวกกับจินตนาการ ความรู้สึกและความเชื่อส่วนตัวเพื่อสร้างภาพร่าง ข้าพเจ้าสร้างภาพร่างโดยการพิมพ์แบบ (Pattern) ลงบนกระดาษ แล้วใช้ดินสอร่างรูปทรงรวมทั้งจัดองค์ประกอบที่ต้องการ แล้วจึงใช้ฟู่กันแบนแต้มสีเขื่อน้ำมันลงบนแบบ โดยค่อย ๆ ไล่สีน้ำหมึกสีเข้าหากันเพื่อให้เกิดความแตกต่างของน้ำหมึกสีที่มีความนุ่มนวลต่อเนื่องกัน วิธีนี้จะทำให้ได้ภาพร่างที่มีความใกล้เคียงกับผลงานจริงมาก และยังสามารถแก้ไขภาพร่างได้ตามต้องการ ทำให้ได้ภาพร่างที่มีความสมบูรณ์สูง

ภาพที่ 9 ภาพร่างที่สมบูรณ์แล้ว

ภาพที่ 9 ภาพร่างที่สมบูรณ์แล้ว

เทคนิควิธีการพิมพ์

ข้าพเจ้าใช้เทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงใหม่ เนื่องจากเป็นเทคนิคที่สามารถตอบสนองความต้องการในการแสดงปฏิกิริยาของสีและแสงในผลงาน มีลักษณะของการพิมพ์ทับ พิมพ์ซ้ำลงไปบนสีเดิม เพื่อให้เกิดสีใหม่ เกิดปฏิกิริยาของสีโดยรอบ และเกิดน้ำหนักอ่อนแก่ได้ละเอียดการพิมพ์ซ้ำลงไปหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งเสร็จสิ้นเป็นจำนวน 300-600 ครั้งในเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงใหม่ ไม่ทำให้ภาพซ้ำ แต่กลับทำให้เกิดความละเอียดของสีและน้ำหนัก อีกทั้งเป็นการแสดงออกของความอุตสาหะ ความเพียรพยายามในอันที่จะก้าวไปสู่ความงามในอุดมคติอีกด้วย และทั้งหมดนี้ยังให้ผลใกล้เคียงกับภาพร่างมากกว่าเทคนิคอื่น ๆ ภาพพิมพ์ชนิดนี้จะต้องพิมพ์ผ่านแม่พิมพ์ซึ่งเป็นผ้าไหมหรือผ้าใยสังเคราะห์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างแม่พิมพ์ เริ่มจากการทำแบบขึ้นบนวัสดุโปร่งแสงด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ถ่ายเอกสารลงบนแผ่นใส ตัดสติ๊กเกอร์บนแผ่นใส ใช้ฟิล์มหน้ากาก ฯลฯ จากนั้นจึงนำไปถ่ายแบบลงบนแม่พิมพ์ โดยนำแบบมาทาบให้แนบสนิทกับแม่พิมพ์ ซึ่งเคลือบการอัดและปล่อยให้การอัดแห้งในห้องมืดแล้ว จากนั้นจึงใช้แสงสีขาวในการถ่ายแบบ แบบส่วนที่ทึบแสงจะกันไม่ให้การอัดทำปฏิกิริยากับแสง เมื่อถ่ายแบบเสร็จแล้วจึงนำแม่พิมพ์ไปล้างด้วยน้ำสะอาด ส่วนที่ไม่ทำปฏิกิริยากับแสงก็จะหลุดออกไป แล้วทิ้งแม่พิมพ์ไว้ให้แห้ง

2. ขั้นตอนการพิมพ์ นำแม่พิมพ์มายึดไว้กับโต๊ะด้วยตัวยึดบล็อกซึ่งจะทำให้ยกแม่พิมพ์ขึ้นลงได้โดยที่ตำแหน่งแม่พิมพ์จะไม่เคลื่อน ด้านล่างของแม่พิมพ์จะมีวัสดุที่ใช้พิมพ์รองรับอยู่ ซึ่งข้าพเจ้าใช้ผ้าใบ (canvas) เป็นวัสดุที่ใช้พิมพ์ จากนั้นจึงเริ่มพิมพ์โดยเทหมึกพิมพ์เขื่อน้ำมันลงบนแม่พิมพ์แล้วใช้ยางปาดปาดสีเข้าหาตัว สีส่วนที่ไม่ถูกการอัดกันไว้ก็จะลงไปติดผ้าใบที่อยู่ด้านล่าง แล้วทำความสะอาดแม่พิมพ์ ต่อมาใช้การอุดสีฟ้าซึ่งเป็นกาวยืดเขื่อนน้ำกันลงบนแม่พิมพ์ ในส่วนที่ไม่ต้องการพิมพ์แล้ว เมื่อการแห้งก็เริ่มพิมพ์สีต่อไป ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ จนกระทั่งได้ผลงานสมบูรณ์ตามที่ต้องการ สำหรับข้าพเจ้าจะพิมพ์ประมาณ 300-600 ครั้ง ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและขนาดของผลงาน

ภาพที่ 10 ขั้นตอนการพิมพ์

บทที่ 4 วิเคราะห์การพัฒนาผลงาน

ในการพัฒนาผลงานนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้า ทดลอง เรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไข จึงจะทำให้งานมีการพัฒนาทั้งทางแนวความคิด รูปแบบ และเทคนิค ซึ่งข้าพเจ้าได้พัฒนาคลี่คลายผลงานเป็นสี่ระยะคือ

ระยะที่หนึ่ง (ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2541)

ช่วงนี้ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจจากสถาปัตยกรรมไทยโดยตรง โดยพยายามคลี่คลายโครงสร้างที่ซับซ้อนของสถาปัตยกรรม จนเหลือเพียงโครงสร้างในแนวตั้งและแนวนอนอันเรียบง่าย ให้ความรู้สึกคล้ายประตูหรือกำแพง ในส่วนของโครงสร้างแบบ (pattern) ที่ใช้นั้น ลดทอนมาจากลวดลายอันวิจิตรของกระเบื้องสีที่ใช้ประดับสถาปัตยกรรม ส่วนสีที่ใช้นั้นก็ใช้สีทองเป็นหลัก ถึง 60 – 90% ของภาพ โดยใช้สีอื่น ๆ ประกอบไม่มากนัก ข้าพเจ้าใช้การไล่สีด้วยวิธีการที่เรียกว่า ติเรนโบว์ (Rainbow) คือ การนำสีที่มีน้ำหนักต่างกัน หรือต่างสีกันมาเคลงสีละฝั่งของแม่พิมพ์ แล้วจึงใช้ยางปาดค่อย ๆ ตีสีเข้าหากันจนสีทั้งสองไล่เข้าหากันอย่างนุ่มนวล วิธีนี้ยังสามารถไล่สีเข้าหากันได้มากกว่า 2 สีอีกด้วย ลักษณะผลงานในช่วงนี้จะคล้ายโครงสร้างของผนังหรือประตู มีลักษณะที่แบน เป็นเพียงการถ่ายทอดความประทับใจทำให้ยังขาดประเด็นที่น่าสนใจ จึงยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

ระยะที่สอง (ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2541)

ในช่วงนี้มีการพัฒนารูปแบบของงานรวมทั้งแนวคิดที่ชัดเจนขึ้น โดยศึกษาถึงรูปแบบการวางโครงสร้าง การวางตำแหน่งของลวดลายและตัวสถาปัตยกรรม แล้วนำไปผนวกกับวิธีการใช้สี สร้างให้เกิดรูปทรง ทำให้ลักษณะของผลงานเป็นภาพที่มองในมุมสูง (Top View) ต่างจากผลงานชุดก่อนที่เป็นภาพที่มองจากด้านข้าง (Side View) ทางด้านเทคนิคนั้น ก็ต้องเปลี่ยนจากการติเรนโบว์มาเป็นการผสมสีไล่น้ำหนักจากอ่อนไปเข้มประมาณ 12 – 15 น้ำหนักต่อหนึ่งสี แล้วจึงค่อย ๆ พิมพ์ทีละน้ำหนักเพื่อให้เกิดความนุ่มนวลของน้ำหนักที่ต่อเนื่องกัน องค์ประกอบในงานจะเป็นรูปทรงเรขาคณิตต่าง ๆ ทั้งใหญ่และเล็กต่างกันไป โดยมากรูปทรงเล็กจะล้อมรอบรูปทรง

อิทธิพลจากคติความเชื่อเกี่ยวกับพุทธจักรวาลด้วย ในส่วนของการใช้สีนั้นได้ลดการใช้สีทองลงแล้วใช้สีเงินเข้ามาเสริม นอกจากนี้ยังเริ่มนำสีอื่น ๆ มาผสมกับสีเงินสีทอง เพื่อความกลมกลืนของการไล่น้ำหนักสี และการทำปฏิกิริยากับแสง กล่าวได้ว่าผลงานช่วงนี้สามารถถ่ายทอดแนวความคิดและจินตนาการได้สูง แต่ยังเป็นผลงานที่มีลักษณะของการทดลองอยู่ ผลงานบางชิ้นจึงมีลักษณะแข็งและมีน้ำหนักสีที่ทึบตัน จึงต้องพัฒนาต่อไป

ระยะที่สาม (ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2542)

การพัฒนาผลงานในช่วงนี้ ใช้พื้นฐานความเชื่อส่วนตัวที่มีต่อจักรวาลและสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์เป็นเกณฑ์ โดยการเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่มีปรากฏอยู่ในจักรวาล ทำให้ค้นพบว่ารูปทรงกลมเป็นรูปทรงที่สามารถเชื่อมโยงกับความเป็นนามธรรมของสิ่งต่าง ๆ ได้มากที่สุด และเป็นรูปทรงที่แสดงถึงพลังอันไม่สิ้นสุด ข้าพเจ้าจึงคลี่คลายผลงานโดยการตัดองค์ประกอบเล็ก ๆ ออกไป แล้วใช้รูปทรงกลมเป็นศูนย์กลางของภาพ ซึ่งรูปทรงกลมนี้มีการแผ่พลังงานออกไปรอบตัวทุกทิศทางในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยข้าพเจ้าใช้การไล่น้ำหนักสีจากเข้มไปอ่อน หรืออ่อนไปเข้มสลับกัน เพื่อสร้างชั้นของการกระจายและคลี่คลายตัวของรูปทรงที่นุ่มนวล แต่บางภาพยังมีลักษณะขอบที่แข็งอยู่ และในส่วนการใช้สีนั้น ยังจัดได้ว่ามีการทดลองการใช้สีอยู่ ภาพบางภาพจึงให้ความรู้สึกที่แห้งหรือทึบตัน ขาดความเป็นอากาศตามที่ต้องการ ซึ่งเป็นจุดที่ควรได้รับการพัฒนาต่อไป

ระยะที่สี่ (ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2542)

ผลงานช่วงนี้ เป็นผลงานที่สร้างโดยใช้ความเชื่อส่วนตัวอันสอดคล้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา และความจริงทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ โดยแทนค่าความหมายลงในรูปทรงวงกลม และใช้การทับซ้อนของแสงและสีที่มีน้ำหนักแตกต่างกันเพื่อสร้างให้เกิดมิติของรูปทรง ข้าพเจ้าใช้สีที่สามารถแสดงความสดของสีขณะทับซ้อนได้ดีขึ้น ก่อให้เกิดบรรยากาศที่โปร่งเบาและมีอากาศในผลงาน ให้ผลที่สะอาดและสว่างต่อความรู้สึกทางการรับรู้ น้ำหนักของสีที่เข้มและอ่อนสลับกันไปมาสร้างให้เกิดรูปทรงอันมีมิติ และยังคงก่อให้เกิดลักษณะของการเกิดและดับของรูปทรงไปพร้อม ๆ กัน แสดงให้เห็นถึงความมีมิติในทางลึกของผลงาน ทั้งในส่วนที่เห็นเป็นรูปธรรมรับรู้ได้ทางการมองเห็น และในส่วนที่เป็นนามธรรมของนัยยะที่มีคุณค่าในเชิงความหมาย

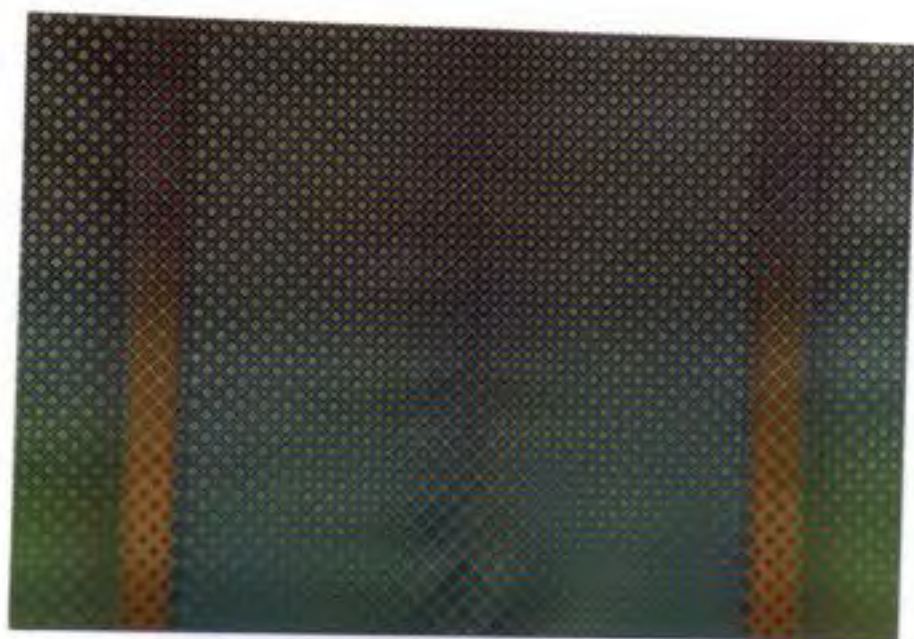
บทที่ 5 สรุปผลการสร้างสรรค์

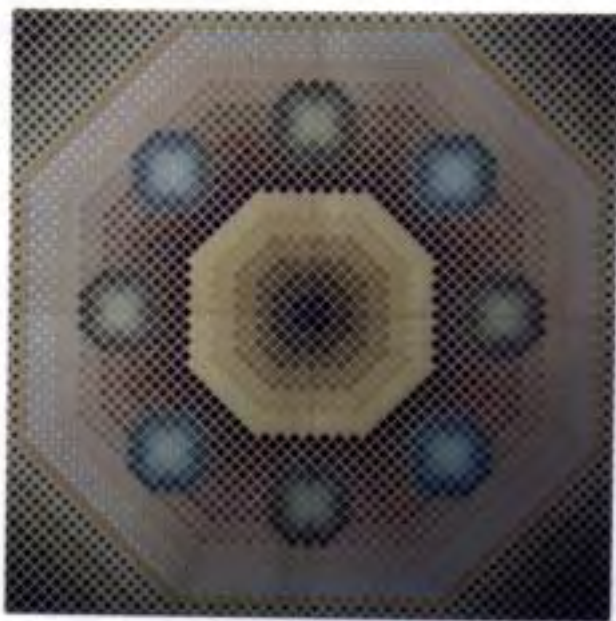
ในการสร้างสรรค์ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ ข้าพเจ้าพัฒนาผลงานโดยได้รับแรงบันดาลใจและแนวความคิดในการสร้างสรรค์ จากลักษณะทางกายภาพของพุทธสถาปัตยกรรมไทยที่ผสมผสานกับหลักความคิดความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลของไทย ซึ่งสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์อันพิสดารนี้ได้ โดยมีความเชื่อและจินตนาการส่วนตัว เป็นตัวเชื่อมประสานทุกส่วนเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน รูปทรงและรูปทรงของสีที่เกิดขึ้นจากส่วนของงานสถาปัตยกรรมไทยและศิลปะไทย เป็นรูปแบบที่ถ่ายทอดดัดแปลงจากวิถีคิดในการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ และนำมาประกอบเข้าอย่างมีระเบียบและสลับซับซ้อนทางศิลปะ ทั้งนี้เพื่อให้มีการผสมผสานกันระหว่างลักษณะที่มาจากอดีตและลักษณะที่เป็นยุคสมัยของปัจจุบัน

ในส่วนของการแสดงออกผ่านกระบวนการทางเทคนิค ข้าพเจ้าแสดงออกผ่านภาพพิมพ์ตะแกรงไหมซึ่งตอบสนองในเรื่องการใช้สีได้ดี และใช้มิติของแสงและสีสร้างให้เกิดรูปทรงกลมที่มีนัยยะทางความหมายแฝงอยู่ โดยใช้สีเงินสีทองผสมกับสีต่าง ๆ แล้วค่อย ๆ ไล่น้ำหนักสีให้เกิดรูปทรง โดยเน้นไปที่ความละเอียดละไมในการไล่น้ำหนักสีให้ค่อย ๆ มีความต่างที่ละน้อย แล้วจึงพิมพ์ทับซ้อนเป็นจำนวนมากครั้ง ซึ่งทำให้ผลงานเกิดความละเอียดของสีและน้ำหนัก ลักษณะในการใช้สีที่มีความสด การไล่น้ำหนักสีจากเข้มไปอ่อนสลับกับอ่อนไปเข้ม รวมทั้งองค์ประกอบแบบสมมาตรในผลงาน ก่อให้เกิดความรู้สึกที่เคลื่อนไหว มีพลัง สะอาด สว่าง และสงบเป็นสมาธิ และสะท้อนถึงเรื่องการเกิดดับ และการหมุนเวียนของจักรวาลไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ทำให้ผลงานเกิดความเป็นเอกภาพทั้งทางแนวความคิด เนื้อหา และเทคนิค

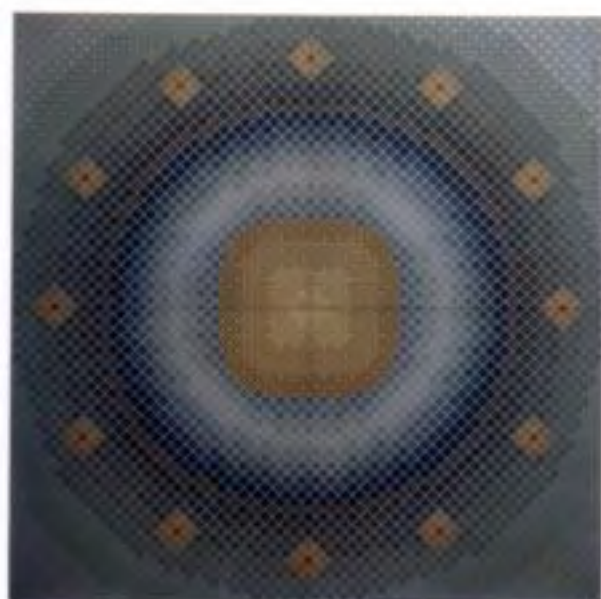
จากกระบวนการทั้งหมดทุกขั้นตอน ทำให้ข้าพเจ้าได้ประสบการณ์และความเข้าใจในการทำงานมากขึ้น ทั้งในด้านการหาแรงบันดาลใจ การศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลสนับสนุนแนวความคิดและเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น การเรียนรู้วิธีการทำงานและการแก้ปัญหาในผลงาน ตลอดจนการทำความเข้าใจในการมอง และแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ทั้งในทางกว้างและในทางลึก ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้จะไม่เป็นงานที่ติดอยู่กับอดีตจนเกินไป แต่หากจะมีส่วนของอดีตจากความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเป็นสมัยใหม่และร่วมสมัย ให้ผู้คนปัจจุบันได้รับรู้และเข้าใจง่าย ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ น่าจะเป็นผลดีแก่ตัวข้าพเจ้าเองในการทำงานศิลปะต่อไปในภายภาคหน้า

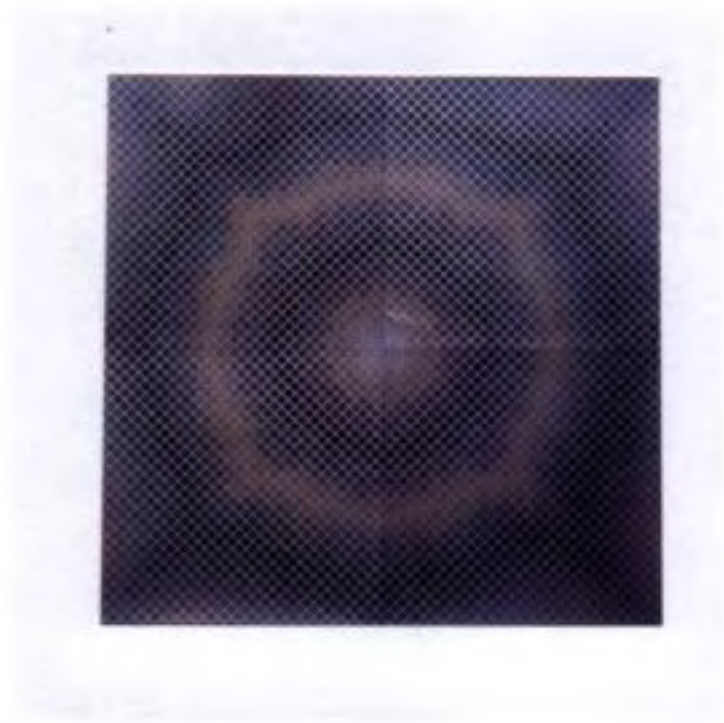

ภาพที่ 13 ผลงานระดับที่ 2

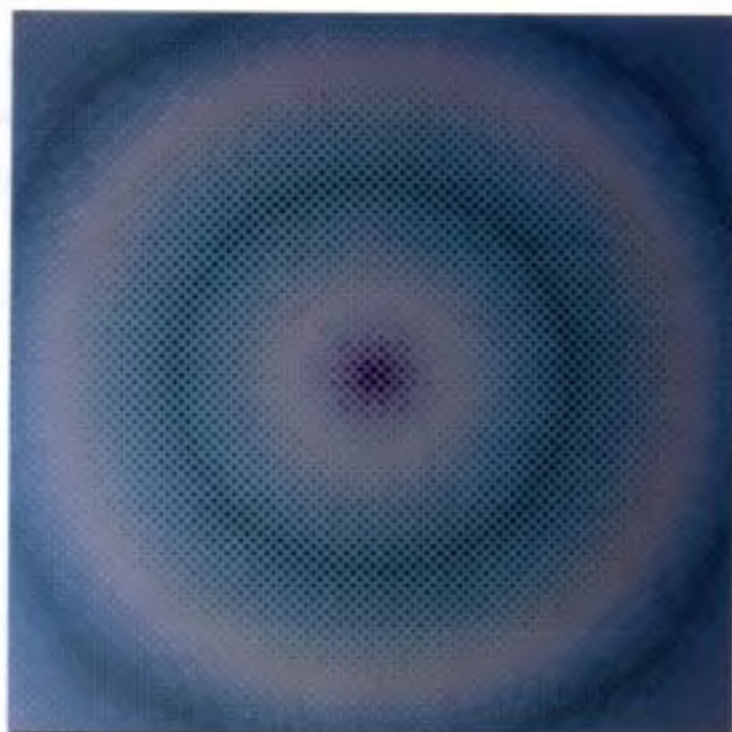

ภาพที่ 19 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 3

ภาพที่ 20 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 4

บรรณานุกรม

ชลูด นิ่มเสมอ. องค์ประกอบศิลปะ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

พริตจอฟ คาปรา. เต้าแห่งพีลิกส์. แปลโดยวเนช. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2537.

อนุমানราชชน, พระยา (เสถียรโกเศศ). เล่าเรื่องในไตรภูมิ. พระนคร : กรมศิลปากร, 2541.

อภิชัย โพธิประสิทธิ์ศาสตร์. พระพุทธศาสนามหายาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สภาการศึกษา
มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2517.

Carraher, Ronald G., and Jacqueline B. Thurston. Optical illusions and the visual art.
New York : Van Nostrand Reinhold, 1966.

Vasarely, Victor. Victor Vasarely. New York : Alpine Fine Arts Collection, Ltd., 1979.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นายธำรงค์ศักดิ์ นิมอนุสรณ์กุล
วันเดือนปีเกิด	7 มีนาคม 2518
ที่อยู่	43/202 ซ.จอมทอง 7 ถ.ดาวคะนอง-จอมทอง แขวง จอมทอง เขต จอมทอง กรุงเทพฯ 10150
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปบัณฑิต วิชาเอกภาพพิมพ์ วิชาโท จิตรกรรม จากคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2541	ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาพพิมพ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
เกียรติประวัติ	
พ.ศ. 2540	-Honorary Mentions from the 1 st International Mini-Print Biennial CLUJ, Romania.
พ.ศ. 2542	-เกียรตินิยมอันดับ1 เหรียญทอง สาขาภาพพิมพ์ จากการแสดง ศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่45 ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ -รางวัลสนับสนุนศิลปินรุ่นใหม่ จากการแสดงศิลปกรรมร่วม สมัยของศิลปินรุ่นใหม่ ครั้งที่16 ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคาร กรุงเทพจำกัด (มหาชน) กรุงเทพฯ -รางวัลดีเด่น จากศิลปกรรม"นำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต" ครั้งที่11 ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ -รางวัลชนะเลิศ จากนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย2542 โดย บ.ม.จ. ธนาคารกสิกรไทยสำนักงานใหญ่ กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2543	-รางวัลดีเด่น จากศิลปกรรม"นำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต" ครั้งที่12 ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ -รางวัลชนะเลิศ จากนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย2543 โดย บ.ม.จ. ธนาคารกสิกรไทยสำนักงานใหญ่ กรุงเทพฯ